

Mladen Juvenal Milohanić, Dr. Juraj Dobrila. Glasnik istine, branitelj naroda i Crkve. Rodoljub, filantrop, homo politicus, Pazin, »Josip Turčinović« d. o. o. – IKD »Juraj Dobrila«, 2012., 160 str.

Monografiju Mladena Juvenala Milohanića, posvećenu istarskom biskupu i preporoditelju Jurju Dobrili, moguće je dvojako kontekstuirati. Njeno je objavljivanje prvenstveno potaknuto dvjestotom obljetnicom rođenja najvažnijeg podupiratelja nacionalne integracije i društvene modernizacije istarskih Hrvata te je lako povezano s pretiskom *Spomen-knjige* iz 1912., tiskanjem Dobriline doktorske disertacije, kao i dvodnevnom znanstvenim skupom te uspješnom izložbom u organizaciji Državnog arhiva u Pazinu, popraćenom opsežnim i informativnim katalogom. Drugi je kontekst povezan sa samim autorom, a znatno je važniji, premda razvidan samo čitateljima upućenijim u postojeću literaturu o biskupu Dobrili: velečasni Milohanić, naime, već nekoliko desetljeća pripada najboljim poznavateljima života i djelovanja poznatog Ježenjca. Dostatno je spomenuti kako je jedini, još osamdesetih godina 20. stoljeća, sustavno pretražio bečke državne i crkvene arhive, obogativši pronađenim izvornim gradivom dotadašnja saznanja o Dobrilinim aktivnostima. Ograničivši se na objavljivanje sažetih radova u zavičajnoj periodici, dijelom uklopljenih u sadržaj nove knjige, Milohanić je spisateljskim opusom do prošle godine uglavnom tek nagovijestao obuhvatnost vlastitog uvida u Biskupov rad. Iznimku predstavlja znalački priređena zbirka Dobrilinih istupa u Zemaljskom saboru Markgrofovije Istre i bečkom Carevinskom vijeću, objavljena 2008. godine pod naslovom *Biskup Juraj Dobrila – zastupnik naroda Istre*, u kojoj je, pristupom i sadržajno, moguće prepoznati prethodnicu monografije *Dr. Juraj Dobrila. Glasnik istine, branitelj naroda i Crkve*. Ovim izdanjem, valja istaknuti i prije detaljnijeg osvrta na sadržaj, Milohanić je pružio snažan poticaj novim interpretacijama opsežne Dobriline djelatnosti, a ako njegovi dosadašnji prilozi nisu bili uzimani u obzir tijekom proteklih tridesetak godina u mjeri u kojoj su kvalitetom i informativnošću to zaslužili, budući da će se znanstveni radovi zasigurno oslanjati na konačno ukoričene spoznaje bujskog župnika.

Pažljivom čitatelju Milohanićeve se koncepcija otkriva doslovce od naslovnice: koricama, naime, dominira prikaz zgrade Carevinskog vijeća (doduše, iz kasnijeg razdoblja u odnosu na Dobrilino zastupničko iskustvo »u onoj drvenoj kući«) i pet poznatih Dobrilinih portreta kojima je, osim poluprofila, zajedničko naglašavanje biskupske časti prikazane osobe. Međutim, ulogu zastupnika Istre i položaj crkvenog velikodostojnika nenametljivo dopunjuje glagoljski napis na dnu naslovnice – »Jure Dobrila«. Milohanićev pristup Biskupovu radu otklanja mogućnost da je riječ o bezrazložno nabacanim sastavnicama. Potpuno suprotno, njegova monografija obrazlaže Dobrilino zauzimanje za istarsko žiteljstvo i obranu kršćanskih načela upravo povezanošću porečko-pulskog, odnosno tršćansko-koparskog biskupa s tradicijom i nasljeđem ruralnog prostora iz kojeg je ponikao, a koju u jednakoj mjeri simbolizira glagoljsko pismo i pučki oblik imena »Juraj«. Napredujući na društvenoj ljestvici i prevladavši sposobnošću i zalaganjem ograničenja zadana rođenjem, biskup Dobrila nije zapostavio seosko žiteljstvo, već je naprotiv iskoristio

visoki položaj kako bi pomogao duhovni i društveni razvitak sunarodnjaka, nepovratno pritom mijenjajući osnovicu na kojoj su se oblikovali politički i nacionalni odnosi na Poluotoku od sredine 19. stoljeća nadalje.

Tekst Josipa Bratulića, »Biskup Juraj Dobrila – znak kršćanske otvorenosti svijetu« (str. 5–7), skica je osnovnih odrednica Biskupova rada, a Milohanićev »Predgovor« (9) u nekoliko rečenica sažima poticaje koji su ga nagnali na objavljivanje knjige. Poglavljem »Uloga svećenstva u životu Istre u XIX. i početkom XX. stoljeća« (11–13), popunjenim osnovnim statističkim i historijskim podacima o Istri između protjerivanja Francuza i okončanja austrijske uprave, naznačeni su razlozi zbog kojih svećenstvu pripada značajna uloga koja se ne iscrpljuje u dušobrižničkom radu, a ova cjelina ujedno zaključuje uvodni dio monografije. Osnovni sadržaj monografije razdijeljen je u šest većih, sustavnim izlaganjem povezanih sastavnica, dodatno razloženih na brojna manja poglavlja koja omogućavaju veću preglednost i bolje snalaženje u tekstu.

»Opseg zastupničkog rada Jurja Dobrile za istarski narod na nacionalnom i kulturno-društvenom području« (15–23) ukazuje na osnovne odrednice koje povezuju Biskupovo iscrpno poznavanje nezavidnih istarskih prilika u njegovim najzapaženijim istupima u političkim arenama Poreča i Beča. Ispreplićući saznanja stečena uvidom u službenu i privatnu korespondenciju s tiskanim zapisnicima sjednica Pokrajinskog sabora i Carevinskog vijeća, Milohanić je orisao potpornje Dobrilina zastupničkog rada, odnosno borbu za popravljivanje položaja hrvatskog jezika u istarskim okvirima i zalaganje za modernizaciju Poluotoka u kontekstu Habsburške Monarhije. Cjelinom »Biskup i zastupnik Dobrila i podizanje narodne (hrvatske i slovenske) inteligencije« (25–43) naznačena je dugogodišnja promišljena biskupska aktivnost usmjerena prema stvaranju neophodnog temelja društvene emancipacije istarskih Hrvata i Slovenaca: vlastitog obrazovanog sloja, intelektualne elite sposobne othrvati se izazovu jezičnog, kulturnog i, naposljetku, identitetskog uklapanja među istarsko talijansko građanstvo, odnosno dio stanovništva koji se stoljetnim povijesnim razvojem našao u privilegiranom položaju kad je riječ o pokrajinskim odnosima i spremnosti na izazove ubrzane modernizacije. Autor je, osjetno iscrpnije i dokumentiranije nego što je slučaj u postojećoj literaturi o Jurju Dobrili, posebnu pozornost posvetio Biskupovu prikupljanju, za skromne istarske prilike gotovo nevjerojatnih, novčanih sredstava, čijim je dijelom još za života poticao obrazovanje brojnih mladića seoskog podrijetla, a od većeg je dijela utemeljio stipendijske zaklade koje su i nakon njegove smrti pomagale ostvarenju željenih ciljeva.

Iduće dvije cjeline uglavnom su posvećene Dobrilinu zastupničkom radu u Beču, točnije obrazlaganju najvažnijih Biskupovih istupa u Carevinskom vijeću. Pod naslovom »Dobrilin parlamentarni rad za Istru« (45–59) i podnaslovom »Uspješnost i važnost zastupničkog rada za narod i privredu Istre«, razloženi su poticaji zalaganju za unapređenje istarskih prilika kojima je dominirala sve vidljivija gospodarska zaostalost u odnosu na najrazvijenije dijelove Monarhije. Poglavlje »Crkva, konkordat i država. Zastupnik Juraj Dobrila« (61–98) posvećeno je, pak, počesto zanemarenim Biskupovim parlamentarnim govorima u kojima je nastojao obraniti katolički svjetonazor pred sve izravnijim nasrtajima liberalnih zastupnika.

Zastupnički Dobrilin mandat vremenski se poklapao, naime, s jačanjem liberalnih snaga u političkom životu, zbog čega je konkordat između Svete Stolica i Austrije, sklopljen 1855. tijekom neoapsolutističkog razdoblja, narušen već krajem šezdesetih godina 19. stoljeća, donošenjem zakona koji su neupitno slabili društveni položaj Katoličke Crkve. Vrijedi spomenuti kako iscrpnost Milohanićevu izlaganju, uz već višekratno isticanu upućenost u tiskane i arhivske izvore, doprinosi poznavanje temeljne znanstvene literature o navedenoj problematici, odnosno studija koje su podrobnošću i kvalitetom, premda pisane tijekom 19. i 20. stoljeća, ostale nezastarjelom osnovom istraživačkog rada idućih generacija povjesničara. Imajući u vidu kako se zavičajne teme suviše često obrađuju isključivo u zavičajnim okvirima, autorsko nastojanje da se Dobrilina djelatnost uklopi u habsburški okvir neprijeporno je hvalevrijedna odlika.

»Članci o biskupu Dobrili« (99–124) objedinjuju već spominjane Milohanićeve priloge objavljivane u danas teže dostupnoj periodici, a ponešto »ležerniji« pristup, ponajviše vidljiv iz anegdotalnog oblika kojim su uglavnom sastavljeni, omogućio je autoru da nenametljivo ukaže na neujednačenu utemeljenost pučkih predodžbi o, barem kad je riječ o hrvatskom i slovenskom žiteljstvu, omiljenom biskupu. Premda sažeti, za poznavanje osobitih okolnosti u kojima je daroviti duhovnik imenovan biskupom, od veće su važnosti tekstovi »Kako i zašto je Juraj Dobrila postao porečki biskup« (101–103) i »Istrani u carskom zavodu u Beču« (120–124). Posljednja cjelina, naslovljena »Dodatak« (125–153), skup je korisnih priloga kao što su podatci o izvornom gradivu sačuvanom u hrvatskim i inozemnim državnim arhivima, detaljan popis dokumenata pronađenih u bečkim arhivima (navedena je dva priloga Milohanić prvotno objavio 1985. u zborniku *Istarski preporoditelj Juraj Dobrila*) i molitvenika koje je Biskup izdao ili sastavio. Opsegom i zanimljivošću širem čitateljstvu izdvaja se tablični »Pregled Dobrilina zastupničkog rada između Poreča i Beča« (139–151), a cjelinu zatvaraju »Popis državnog osoblja u Istri (1861. – 1918.)« (152), odnosno najvažnijih predstavnika državne i autonomne uprave tijekom ustavnog razdoblja te popis korištenih kratica. Na posljednjim stranicama nalazi se popis izvora i literature (154–156), kao i sažeta autorova biografija (157).

Dvjestota obljetnica Dobrilina rođenja, kako je spomenuto, obilježena je raznim manifestacijama i publikacijama, što dijelom neizbježno sadržajem nisu nadmašile prigodni karakter. Monografija Mladena Juvenala Milohanića, međutim, pripada u trajno vrijedne prinose poznavanju života i djelovanja biskupa Dobrile. Ponekom će čitatelju možda zasmetati autorov donekle romantičarski pristup, osim kroz izraz prepoznatljiv u odsustvu svake kritičnosti, lako objašnjiv činjenicom kako je pisac ipak duhovnik koji obrađuje život crkvenog velikodostojnika, ali i još neprevladanim devetnaestostoljetnim zanosom kojim odiše zamjetna količina radova o tematici povezanoj s raznolikim sastavnicama procesa nacionalne integracije. Umjesto prigovora, navedena ocjena iskoristiva je kako bi se, u smislu najtoplije preporuke čitateljima, Milohanićeva knjiga povezala s vremenšnom knjižicom Cvjetka Rubetića *Vjekopis Jurja Dobrile: sastavljajući 1882. Dobrilin životopis*, zagrebački svećenik također nije utekao stilskim odlikama zbog kojih njegovo djelo mlađim generacijama čitatelja može djelovati zastarjelo i prevladano, ali količina korisnih podataka koje je autor iznio na temelju uvida u izvorno, danas dijelom

nepoznato gradivo, od omalenog je sveska učinila temeljni prilog proučavanju biskupa Dobrile. Milohanićevo djelo, bez pretjerivanja, blisko je Rubetićevo formatom, opisanim pristupom, ali i iscrpnošću uvida te ga valja uvrstiti među nekoliko neizostavnih naslova posvećenih velikom istarskom biskupu.

Mihovil Dabo